

OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA VIITOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ ȘI ÎN BULGARĂ

GH. BOLOCAN

În *Elemente sintactice slave în limba română* Eugen Seidel consideră că viitorul românesc este o categorie gramaticală de origine slavă. De la prima vedere surprinde ușurința cu care se formulează această concluzie. Fără a demonstra teza sa, în 1934 B. Conev¹ considera că viitorul cu *imam* în bulgară trebuie acceptat ca o influență românească, și nu invers.

Limba română dispune de câteva studii asupra viitorului. Structura acestui timp este, în general, binecunoscută atât în privința limbii literare, cât și în privința graiurilor populare². Trei dintre formele de viitor ne interesează cu precădere în observațiile ce urmează, și anume, tipurile: *voi cînta*, *am să cînt*, *o să cînt*. Părerii diferite, la cei care s-au ocupat de limba română, există mai ales în privința ultimei forme. Discuțiile purtate de romanisti în special vizează nu atât aspectul sintactic al formei *o să cînt*, cât mai ales lămurirea auxiliarului invariabil *o*. Aici părerile sînt împărțite. Unii consideră pe *o* ca reprezentînd pe *habeo* (habunt > au > o)³, iar alții ca provenind din *volet*⁴ (> oa > o). Această ultimă părere pare a fi acceptată de cei mai mulți dintre specialiști.

Structura viitorului în limba bulgară pune probleme mai multe decît în limba română. Toate gramaticile reproduc viitorul format din particula

¹ *История на български език*, Sofia, 1934, vol. II, p. 8.

² Cf. Alf Lombard, *Le futur roumain du type o să cînt* în « Bulletin linguistique publié par A. Rosetti » 1939, Buc., VII, p. 5—28; idem *Le verbe roumain*, Lund, 1954—1955.

³ Cf. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a greșelilor*, Iași, 1943, p. 143: « Acest *o* vine, cu siguranță, de la pers. a 6-a »; iar în nota 3 citim: « Căci numai *au* s-a putut preface în *o* (printr-o asimilație reciprocă ». cf. și *Dialectele italiene de sud și limba română* în « Arhiva » din Iași, XXXV, nr. 3, 4, p. 194; « *Am să plec* (deci și *o să plec*, care reprezintă o variantă a formei moldovenești: *o* provine tot de la auxiliarul *a avea*, chiar dacă întîmpinăm dificultăți la explicarea prefacerii în *o* a unuia din aspectele de la indicativul prezent al acestui auxiliar) » *Stilistică morfologică* în « Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide” » VII—VIII, p. 47; Sever Pop în *Grammaire roumaine*, Ber. a, 1948, p. 256, îl derivă pe *o* de la persoana a III-a sing. din *a* « La forme *a* (are) de la troisième personne du singulier est devenue *o*: *el are să facă* devient *el a să facă* et ensuite *o să facă* ». Cf. și I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, București, 1961, p. 81.

⁴ « qui figure dans le futur du type *o* (o să cînt, o să cînti) etc » (Alf Lombard, *Le verbe roumain*, II, p. 258); cf. și *Le futur roumain du type o să cînt* în « Bulletin linguistique publié par A. Rosetti », București, VII, p. 12.

invariabilă *ще* (< *Хоще*) și prezentul verbului de conjugat (*šte piša*). În literatură, precum și în vorbirea curentă sau în cea populară, în afară de aceasta se mai întâlnesc și următoarele forme de viitor:

1. *šte* (invariabil) + *un verb la prezent* precedat de *da* (în terminologia noastră — de conjunctivul prezent): *šte da piša*;

2. *šta, šteš* etc. + *prezentul verbului de conjugat*: *šta piša, šteš pišeš* etc.;

3. *šta, šteš* + *un verb la prezent* precedat de *da*: *šta da piša, šteš da pišeš* etc.

Cităm încă două forme arhaice, interesante pentru problema noastră:

4. *inf. verb.* + *aux.* *šta, šteš, šte, štem, štete, štat*: *pisa-šta, pisa-šteš* etc.

5. *aux. šta, šteš* etc. + *inf. verb.*: *šta pisa, šteš pisa* etc.

Cele mai frecvente forme, în afară de *šte piša*, în limba literară și în vorbirea populară sînt cele menționate sub 1 și 3.

În limba bulgară, ca și în limba română, există și construcții formate cu verbul *imam* „a avea” variabil sau invariabil, „care au sens de viitor”. Aceste construcții sînt următoarele:

1. Auxiliarul variabil *imam* + *un verb la prezent* precedat de *da*: *imam da piša, imaš da pišeš* etc.;

2. Auxiliarul invariabil *ima* + *un verb la prezent* precedat de *da*: *ima da piša, ima da pišeš* etc.

Avem a face, prin urmare, cu prezentul verbului *a avea* + conjunctivul prezent al verbului de conjugat, sau, în cel de al doilea caz, cu forma invariabilă *ima* + conjunctivul prezent al verbului de conjugat.

Majoritatea lingviștilor bulgari nu includ aceste ultime construcții în paradigma viitorului¹. Faptul trebuie menționat, pentru că această poziție a dus oarecum la neglijarea studierii acestor forme în limba literară, dar mai ales în dialecte, unde informațiile cu privire la aceste forme lipsesc aproape cu totul. În *Dialectologia limbii bulgare*² Stoiko Stoikov nu amintește aceste procedee de formare a viitorului. De asemenea, ele nu sînt consemnate nici în *Bългарски диалектен атлас* vol. I (harta 179, întrebarea 91). K. Popov observă că „în afară de particula *šte* viitorul se formează și cu verbul *ima* (*ima da igraem*)”³. Dintre gramaticile limbii bulgare formele cu *ima* sau *imam* sînt introduse în paradigma viitorului de P. Kalkandjiev⁴ și de N. Kostov⁵. O poziție activă, polemică, împotriva acestui punct de vedere o adoptă A. A. Teodorov-Balan⁶, care vorbește, în cazurile analizate mai sus, de o legătură sintactică specială, nu de o categorie morfologică. Într-o lucrare mai recentă același autor considera însă că *ima* (invariabil) în componența unui

¹ Cf. L. Andreiçin, M. Ivanov, K. Попов, *Съвремен български език*, vol. II, Sofia 1957, p. 56—57.

² Cf. *Българска диалектология*, Sofia, 1962, p. 143—150.

³ Cf. *Говорът на с. Габаре Белослатинско* Известия на института за български език. Sofia 1956, p. 138; Sînt interesante observațiile făcute de autorul citat cu privire la limba literară (*Съвремен български език. Синтаксис*, Sofia, 1963, p. 111—112).

⁴ *Българска граматика*, Plovdiv, 1938, p.

⁵ *Българска граматика*, Sofia 1939, p. 147.

⁶ Cf. *Състояние на българската граматика*, Sofia, 1947, p. 150—151.

verb la prezent precedat de *da* are același rol ca și *ște* în exprimarea viitorului¹.

Dintre autorii care consideră că *ima* (invariabil) sau *imam* nu formează un viitor propriu-zis amintim încă pe L. Andreicin², L. Beaulieux³ (care intitulează capitolul cu privire la această problemă „Substituts du futur”) și I. Trifonov⁴.

Într-o valoroasă monografie asupra graiului din Nevrokop K. Mircev observa că formele verbului *imam* pentru exprimarea viitorului le-a întâlnit de câteva ori în Sbornicul din Nevrokop, dar că nu le-a auzit în vorbire⁵. Dimpotrivă, Vl. Gheorghiev subliniază existența unui viitor format cu *ima* mai ales în vorbirea curentă, arătând totodată paralelismul care există între construcția din bulgară și românescul *am să fac*⁶. În sfârșit, cităm aici părerea lui Stoiko Stoikov, care consideră că auxiliarele *ѣхшѣж* și *имамѣ* din vechea bulgară s-au diferențiat, primul folosindu-se pentru forma afirmativă de viitor, iar ultimul pentru forma negativă⁷.

Din veacul al XIII-lea și al XIV-lea *ѣхшѣж* devine aproape singurul auxiliar pentru formarea viitorului în formă afirmativă⁸. Documentele valahobulgare din sec. XIV—XV conțin începutul formării viitorului cu *штѣж* + un verb precedat de *da*. Aceleași documente păstrează însă multă vreme vechea formă de viitor cu infinitivul⁹.

Stoiko Stoikov presupune că înlocuirea infinitivului cu conjunctivul a început prin sec. al XVI-lea și s-a terminat prin sec. al XVIII-lea¹⁰. Probabil după această dată particula *da* din forma de viitor *šta da piša* a început să cadă, dând naștere viitorului de astăzi *ște piša*.

Dacă datarea acestui proces propusă de Stoiko Stoikov este întemeiată, atunci faptele vorbesc clar împotriva părerii lui Eugen Seidel. Viitorul de tipul *voi bea* în limba română este mult mai vechi decât *ște piša* din bulgară.

În cele mai vechi documente de limbă românească se găsesc atestate forme de viitor cu *voi*, *veri*, *vei*, *va*, *vom*, *vrem* etc. plus infinitivul scurt. Ovid Densusianu citează un mare număr de exemple din Psaltirea Scheiană, Palia

¹ A. Todorov Balan, *Нова българска граматика за всякого. ДЯЛ първи. За думите*, fasc. III *Verbul*, Sofia 1958, p. 330.

² *Основна българска граматика*, Sofia 1942, p. 312.

³ *Grammaire de la langue bulgare*, Paris, 1933, p. 341.

⁴ *Значение на сложните (описателните) бъдещи времена в новобългарския език* în «Периодическо списание на българското Книжовно дружество в София» Plovdiv, 1908, fasc. 9—10, p. 3.

⁵ K. Mircev, *Неврокопският говор*, Sofia, 1936, p. 83.

⁶ Vl. Gheorghiev, *Възникване на нови сложни форми със спомогателен глагол имам* în «Известия на института за български език» Sofia, 1957, p. 43.

⁷ Stoiko Stoikov, *Образуване на бъдеще време (футурум) в современния български език* în «Езиковедноетнографени изследвания в памет на академика Стоян Романски» Sofia, 1960, p. 240.

⁸ *Ibidem* p. 240.

⁹ S. B. Bernstein, *Разыскания в области болгарской исторической диалектологии* vol. I, *Язык валишских грамот XIV—XV вв.*, М.-Л. 1948, p. 206.

¹⁰ Stoiko Stoikov, *art. cit.*, p. 241.

de la Orăștie, Psaltirea Hurmuzachi, traduceri diaconului Coresi etc.¹ În aceeași epocă exista și un viitor format cu *voi* + *conjunctivul* (*va să să botadze* /46^b, *vom̃b să luam̃b, ai să vii* /95^b)².

„Foarte caracteristic pentru limba secolului al XVI-lea este viitorul construit cu auxiliarul *am* și infinitivul; astfel *am a bea*; *am a face*” etc. Viitorul cu *am* + *conjunctivul* a existat într-o epocă veche³. La formele de viitor înlocuirea infinitivului cu conjunctivul era, după cum se știe, o tendință bine cunoscută limbii române. Viitorul de tipul *o să scriu* este atestat într-o perioadă relativ nouă⁴.

Vom încerca acum o sinteză a celor spuse mai sus despre viitor în ambele limbi. Prezentăm sub forma unui tabel formele de viitor din bulgară și română:

Limba bulgară	Limba română
1. šte piša	—
2. šte da piša	o să scriu
3. šta, šteš etc. piša, pišeš	—
4. šta, šteš etc. da piša, pišeš	voi să scriu
5. pisa-šta	scrie-voi
6. šta, šteš etc. pisa	voi scrie
7. imam da piša	am să scriu
8. ima da piša	—

Din acest tabel se observă că formele de bază ale viitorului în cele două limbi nu coincid: *šte piša* și *voi scrie* au structuri sintactice diferite. Viitorul *šte da piša* care ar corespunde din punct de vedere sintactic românescului *o să scriu* (în cazul când am considera pe *o* ca provenind din *volet*) este puțin cunoscut limbii bulgare. Stoiko Stoikov, fără îndoială cel mai bun cunoscător al graiurilor bulgare, afirmă că „nu există graiuri în care *še* să se alăture conjuncției *da* ca în exemplul *šte da piša*”⁵.

Formele de sub 4, după același autor, le întâlnim la scriitori ca Hr. Botev, L. Karavelov⁷. Această formă de viitor folosită de către scrii-

¹ *Istoria limbii române*, vol. II, p. 144—145; cf. și Al. Rosetti, *Limba română în sec. XIII—XIV*, București, 1956, p. 148. Cu privire la vechimea formelor de viitor ca *voi*, *vei*, *va* etc. cf. și Al. Rosetti și B. Cazacu, *Istoria limbii române literare*, Buc. 1961, p. 515.

² D. Pușchilă, *Molitvelnicul lui Dosoftei* (1681) în A.A.R. XXXVI, *Memoriile Secțiunii literare*, p. 103.

³ Ovid Densusianu, *op. cit.*, p. 146.

⁴ Cf. Leca Morariu, *Morfologia verbului predicativ român*, «Codrul Consminului» anul I, 1924, p. 23.

⁵ Cf. Leca Morariu, *op. cit.*, p. 21.

⁶ *Art. cit.*, p. 243.

Idem, *art. cit.*, p. 242.

torii citați, la care se mai pot adăuga unele nume ca Iv. Vazov, A. Konstantinov, poate fi comparată cu cea din limba română ¹.

Forma *pisa-șta*, *pisa-șteș* etc., pe lângă faptul că se folosește extrem de rar ², nici nu reprezintă, după părerea unor lingviști, un viitor propriu-zis ³.

Formele înregistrate sub 6 (*șta*, *șteș* etc. *pisa* — *voi*, *vei* etc. *scrie*) coincid total din punct de vedere sintactic. În limba bulgară acest viitor este arhaic și trebuie arătat că n-a avut niciodată o răspîndire prea mare. În dezvoltarea limbii bulgare acest viitor, ale cărui urme se întîlnesc numai sporadic în unele graiuri, reprezintă o formă de tranziție ⁴, care n-a putut avea o mare forță de atracție.

În ceea ce privește formele cu *imam* sau *ima*, trebuie subliniat că româna a dezvoltat un auxiliar propriu-zis din *a avea*, ceea ce, după cîte am arătat mai sus, nu este cazul în bulgară. Chiar dacă pentru bulgară trebuie să recunoaștem în această privință o influență grecească, nu este exclus ca peste această interferență să se fi suprapus și una românească. Faptul că un viitor cu *ѣхѡ* a existat în greacă nu anihilează caracterul latin a lui *am* + *infinitivul* din română, așa cum greșit crede E. Seidel ⁵.

Din cele arătate mai sus se vede că atît criteriul structural (asupra acestei probleme vom reveni mai jos), cît și cel cronologic ne împiedică să considerăm că viitorul în limba română „se dovedește a fi o categorie slavă”.

Pe baza *Atlasului lingvistic român* Rodica Orza ⁶ a arătat răspîndirea geografică a principalelor forme de viitor în limba română. Harta ⁷ reproduce de noi din lucrarea citată arată că formele românești, care sînt identice, într-adevăr, cu cele din limba bulgară (*voi cînta*, *am să cînt*), sînt răspîndite pe tot teritoriul românesc. Și acest fapt confirmă părerile expuse de noi mai sus.

Contribuțiile aduse de cercetătoarea clujană ne permit unele precizări cu privire la forma *o să cînt*. În graiurile Olteniei, de unde este originar autorul articolului de față, auxiliarul invariabil *o*, este simțit de vorbitori ca fiind legat de *a avea* și nu de *a vrea*. Această observație este confirmată, pentru o arie mult mai largă, de cîteva fapte:

A) În punctele ⁸ 192, 728, 537, 899, 987, adică în Oltenia și Muntenia, în paradigma lui *am să cînt* se introduc forme din paradigma lui *o să cînt*.

¹ Cf. pentru aceste forme în limba română Al. Rosetti, B. Cazacu, *Istoria limbii române literare*, Buc. 1961, p. 409.

² Stoiko Stoikov, *art. cit.*, p. 239.

³ Cf. L. Andreičin, M. Ivanov, K. Popov, *Съвременен български език* vol. II, Sofia, 1957, p. 56; I. S. Maslov, *Очерк болгарской грамматики*, Moscova, 1956, p. 222; L. Andreičin, *Основна българска граматика*, Sofia, 1942, p. 251—252.

⁴ L. Andreičin, *op. cit.*, p. 247.

⁵ *Op. cit.*, p. 46; cf. și Dora Ivanova—Mirčeva, *Развой на бъдеще (fu'urum) в български език, от X до XVIII век*, Sofia, 1962 p. 180—182.

⁶ *Forme de viitor în Atlasul lingvistic român* în «Cercetări de lingvistică», Cluj, 1966, p. 221—228.

⁷ Menționăm că această hartă corectează o serie de păreri greșite cu privire la răspîndirea teritorială a formelor de viitor emise atît de specialiști români, cît și de unii străini.

⁸ Cf. Rodica Orza, *art. cit.*, p. 223, 224.

Prin urmare, în unele puncte cele două paradigme se amestecă. O mențiune specială trebuie făcută cu privire la înlocuirea pers. 4, 5 (*avem să cîntăm, aveți să cîntați*) cu formele *o să cîntăm, o să cîntați* (v. punctele 182, 682, 729, 987). Contaminarea celor două paradigme (*avem să cîntăm, aveți să cîntați* cu *o să cîntăm, o să cîntați*) se face, în primul rînd, pe baza apropierii dintre cele două auxiliare.

În dezvoltarea celor două auxiliare, în istoria limbii române există direcții cu totul opuse. Viitorul cu *a avea* + *infinitivul*, atestat într-o epocă veche, manifestă o puternică tendință de dispariție, fiind în general înlocuit, cam din secolul al XVIII-lea, cu forma *aux.* + *conjunctivul*. Din această formă se dezvoltă ceva mai târziu viitorul cu auxiliarul invariabil de tipul *o să cînt.* Dimpotrivă, viitorul cu *voi* + *infinitivul* capătă o mare extensiune, pe cînd *voi* + *conjunctivul* devine din ce în ce mai rar.

Structura viitorului *a avea* + *infinitivul*, *a avea* + *conjunctivul* permite intercalarea între auxiliar și verbul predicativ a unui pronume personal în cazul dativ sau acuzativ.

Construcțiile *am a-mi cumpăra niște cărți, ai a-ți cumpăra niște cărți, are a-și cumpăra niște cărți* sînt corecte în limba română și în ele auxiliarul poate fi înlocuit prin *trebuie*. Dimpotrivă, construcțiile *voi a-mi cumpăra ... vei a-ți cumpăra, va a-și cumpăra* nu sînt corecte cu excepția persoanei I unde *voi* poate fi înlocuit cu *doresc, vreau*. Același lucru se observă și în construcțiile cu un pronume în cazul acuzativ: *are (o) să-l vadă* și *va să-l vadă*. Viitorul de tipul *o să cînt*, din punctul de vedere discutat aici, se comportă ca viitorul de tipul *am să cînt*. Dacă am considera pe *o* ca provenind din *va* rămîm neclare cel puțin două probleme:

a) de ce o formă de viitor popular cu *o* (< *va*) apare ulterior formei cu *am* + *conjunctivul*?

b) de ce viitorul cu *o* + *conjunctivul* se comportă din punct de vedere sintagmatic ca *am* + *conjunctivul* și se deosebește de *voi* + *conjunctivul*?

Se mai poate adăuga un fapt de o deosebită importanță. În punctele 848 (Strehaia-Mehedinți), 836 (Peștișani-Gorj) și 812 (Grădiștea-Gorj) Rodica Orza¹ citează formele *ai cînta, ați cînta* identice formal cu condiționalul prezent. Autoarea este de părere că ar fi „exagerat să considerăm aceste forme drept reminiscențe ale limbii secolului al XVI-lea”.

La formele de viitor citate de Rodica Orza ar fi de adăugat și forma *ați să cîntați*, prezentă la Strehaia (graiul natal al autorului articolului de față). Auxiliarul acesta trebuie interpretat ca o formă scurtă provenită din *aveți*. Se poate proba în felul acesta că în structura viitorului cu *a avea* + *conjunctivul* există pentru persoana a 5-a două forme: *aveți să cîntați* și *ați să cîntați*. Auxiliarul scurt a fost desigur părăsit datorită, probabil, pericolului de omonimie dintre viitor și condiționalul prezent.

B) În ceea ce privește dezvoltarea auxiliarului invariabil *o* (din *au*), nu este vorba de un proces izolat. În graiurile din Banat și Țara Hațegului²,

¹ Op. cit., p. 236.

² Cf. J. Byck, *Doubles désinences en roumain* în « Bulletin Linguistique » IV, 1936, p. 201.

precum și în Oltenia (partea de nord)¹ și Crișana² și, desigur, și alte regiuni, pers. a 3-a și a 6-a a auxiliarului este la perfectul compus *o*³.

C) Tipurile *voi cînta* și *am să cînt* sînt răspindite pe tot teritoriul de limbă română. Dacă una dintre aceste două forme nu ar fi generală, stabilirea raporturilor dintre cele trei tipuri nu ar fi prea dificilă: *o să cînt* ar putea fi socotit variantă a acelei singure forme cu care coexistă. Pentru stadiul actual al limbii trebuie ținut seamă că *o să cînt* și *am să cînt* sînt forme populare. În lumina acestei precizări, răspîndirea limitată a lui *o să cînt* dă întrucîtva posibilitatea apropierei lui de *am să cînt*. Pentru un stadiu mai vechi al limbii raportul dintre aceste tipuri de viitor a fost explicat numai pe criterii etimologice. Considerăm ca acceptabile din punct de vedere formal ambele puncte de vedere cu privire la originea lui *o*. Adepții teoriei *o < volet* au încercat să demonstreze că și din punct de vedere al sensului se pot face apropieri între *o să cînt* și *voi cînta*. După părerea noastră, între cele trei forme de viitor sub aspectul semantic nu există deosebiri sensibile. Nuanțele de sens care ar exprima necesitatea, obligativitatea, îndoiala etc. pe care unii specialiști le găsesc mai ales la formele populare reies de fapt dintr-un context mai larg.

De pildă, în „*o să cînt și iou da nu amu, mai tîrziu*” nuanța de nesigurantă⁴ reiese din întregul context⁵. Mai importantă pentru lămurirea raportului dintre cele două forme populare ni se pare poziția vorbitorilor. În sensul acesta, ceea ce am arătat la punctul a) devine deosebit de concludent.

D) Un alt argument ni-l oferă un grai bulgăresc de pe teritoriul țării noastre, care cunoaște o formă de viitor inexistentă în limba bulgară, formă născută în urma unui proces de calchiere a viitorului românesc.

Este vorba de graiul bulgarilor care locuiesc în cartierul Matei Voievod din orașul Tîrgoviște. În acest grai, pe lângă viitorul cu *ște + prez. verbului* (*ște pîiăm, lagna, ște pîiăș, lagneș* etc.) întîlnim o formă de viitor formată cu particula invariabilă *ima* + prezentul verbului de conjugat, fără *da*. Iată cîteva paradigme complete:

ja	(i)mă umră, umirăm, bādă
ti	(i)mă umreș, umirăș, bādeș
toj	(i)mă umre, umiră, bāde
nijă	(i)mă umrem, umirăme, bādem
vijă	(i)mă umrete, umirăte, bādete
tijă	(i)mă umrăt, umirăt, bādăt

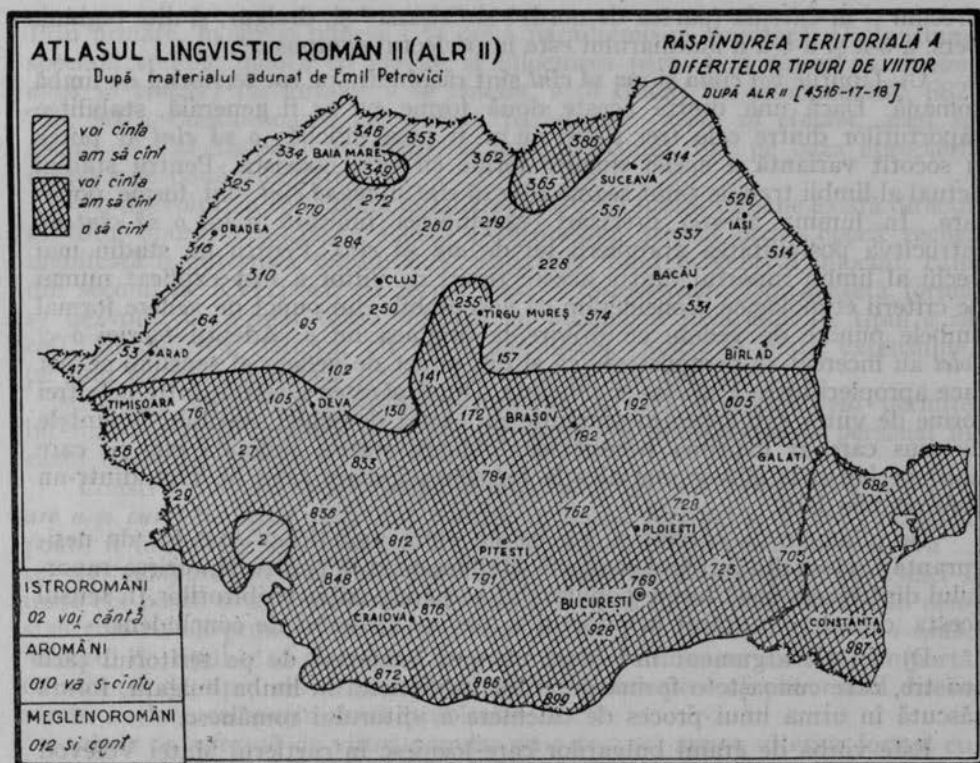
¹ Cf. Emil Petrovici, *Texte dialectale*, Sibiu-Leipzig, p. 268, 270—274.

² Cf. Teofil Teaha, *Graiul din Valea Crișului Negru*, Buc., 1961, p. 99.

³ În privința originii acestui auxiliar, cf. J. Byck, *op. cit.*, p. 201.

⁴ Cf. Rodica Orza, *art. cit.*, p. 226.

⁵ Cu privire la sensul formelor *am să cînt, o să cînt* v. Iorgu Iordan, *Stilistica morfologică* în „Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide””, VII—VIII, p. 46—48.

Forma aceasta de viitor se folosește mai frecvent decît cea cu *ște*. Menționăm că *i* din *imă* este facultativ, de cele mai multe ori nu se pronunță. Explicația acestei forme după părerea noastră este simplă: orașul Tîrgoviște se află plasat în aria de răspîndire a viitorului românesc cu *a* < *haveo* (*am să cînt*, *o să cînt*). Simțind pe *o să cînt* compus dintr-o formă invariabilă a verbului *a avea*, populația de aici a tradus în bulgară acest auxiliar, alăturîndu-l, după modelul existent în grai, formei de prezent fără *da*. Ne aflăm, de fapt, în fața unui calc parțial, în care se copiază din limba română numai o parte a procedurii de formare a viitorului, construcția, în totalitatea ei, păstrînd structura sintactică a viitorului existent în grai (*ște umirăm*). Asupra acestui calc parțial în graiurile bulgărești de la noi am dat cu alt prilej o explicație mai largă a procesului în discuție¹. În articolul de față problema ne interesează numai sub aspectul modului de interpretare a auxiliarului viitorului românesc *o să cînt*.

Considerînd auxiliarul invariabil *o* ca provenind din *a avea*, structura viitorului în cele două limbi e pasibilă de altă interpretare. Din cele opt forme

¹ Cf. *Одна морфологическая калька в некоторых болгарских говорах*, comunicare ținută la X-lea Congres internațional al lingviștilor București 28 aug. — 2 Sep. 1967.

de viitor existente în limba bulgară, numai cinci se găsesc și în română. Două din ele presupun, cel puțin în parte, o acțiune a limbii române asupra limbii bulgare, iar celelalte, identice din punctul de vedere al structurii sintactice, nu pot fi explicate în limba română prin model bulgar, din cauza unor dificultăți fie de cronologie, fie de circulație a acestor forme în cele două limbi.

Cercetarea acestei probleme nu poate fi considerată încheiată. Scopul nostru a fost de a pune sub semnul îndoielii o serie de păreri mai vechi și de a schița un cadru menit să ducă la rezolvarea problemei. Drumul cel mai sigur spre acest țel este studierea paralelă a documentelor vechi în cele două limbi, precum și cercetarea pe baza unor anchete speciale a graiurilor.

ЗАМЕЧАНИЯ ПО ПОВОДУ БУДУЩЕГО ВРЕМЕНИ В РУМЫНСКОМ И БОЛГАРСКОМ ЯЗЫКАХ

(Резюме)

В данной статье исследуются в сравнительном плане способы образования будущего времени в румынском и болгарском языках. Особое внимание уделяется разговорным формам типа *o să scriu, am să scriu* из румынского языка и соответствующим формам *имам да пиша, има да пиша* из болгарского.

Приводятся доказательства того, что румынское будущее время образованное при помощи глагола *a avea* (откуда происходит и вспомогательная неспрягаемая форма *o*) — это унаследованная от латыни морфологическая категория. Соответствующие формы болгарского языка являются результатом влияния румынского языка наслонившегося на более старые модели, возникшие, по всей вероятности, под влиянием греческого языка.

OBSERVATIONS CONCERNANT LA FORMATION DU TEMPS FUTUR DANS LES LANGUES ROUMAINE ET BULGARE

(Résumé)

Dans cet article, l'auteur étudie, à l'aide de la comparaison, les modes de formation du futur en roumain et bulgare. Il accorde une attention toute spéciale aux formes futures du type *o să scriu, am să scriu*, du roumain, ainsi qu'aux formes *имам да пиша, има да пиша*, du bulgare.

L'auteur aboutit à argumenter une thèse selon laquelle le temps futur de la langue roumaine, formé à l'aide de l'auxiliaire *a avea* (d'où provient aussi cette forme invariable *o*), représenterait une catégorie morphologique héritière de la situation de la langue latine. Les formes correspondantes du bulgare ne seraient que le résultat de l'influence de la langue roumaine se superposant aux modèles apparus plus anciennement, probablement sous l'influence de la langue grecque.